

Streszczenie

Celem prezentowanej dysertacji były zbadanie oraz opis pauz gestularno-przestrzennych w wypowiedziach użytkowników polskiego języka migowego (PJM) na tle pauz w języku polskim o modalności foniczno-audytywnej. Ponieważ nie istnieje dotąd w polskim piśmiennictwie naukowym publikacja skupiona na pauzach migowych, zaproponowany tutaj opis ma charakter rekonesansu badawczego, nie rosząc ambicji do wyczerpującej diagnozy zjawiska. Będąc jego sondowaniem, zawiera m.in. propozycje definicji pauz w realizacjach PJM, ich typologii, omawia wybrane sposoby ujawniania się pauz wizualno-przestrzennych wraz z przykładami realizacji, frekwencję ich odmian, wskazuje niektóre analogie i różnice, jakie uwidaczniają się między pauzami w czterowymiarowych wypowiedziach w PJM a w dźwiękowym języku polskim. Rozważyłam także w kontekście pauz zjawisko *Inter-Speech* (śródwymawianiowej pozycji narządów mowy), proponując wobec realizacji migowych termin *Inter-Sign Posture*. Opis czynników czy uwarunkowań towarzyszących wypowiedziom gestowo-przestrzennym utrzymany jest w perspektywie porównawczej, podyktowanej pierwszym członem tematu rozprawy, zmierzając do objęcia krytyczną refleksją komunikacyjnego i kulturotwórczego potencjału języka migowego na tle komunikacji oralnej wraz z zapleczem kulturowo-socjologicznym. Kontekstem dla komunikacji w jedynym naturalnym języku g/Głuchych w Polsce - polskim języku migowym (PJM) – są, zreferowane w pracy, inne formy porozumiewania się wśród g/Głuchych i z g/Głuchymi: system językowo-migowy (SJM), fonogesty, komunikacja totalna.

Podstawę wszelkich prezentowanych wniosków i ustaleń stanowią w pracy, z jednej strony, kwerendy teoretyczne na temat pauz oraz zagadnień wobec nich nadrzędnych (jak komunikacja w obu modalnościach, kompetencje językowe i komunikacyjne, płynność wypowiedzi oraz jej zakłócenia, autokorekty, a także m.in. narracje w językach wokalnym i migowym), z drugiej strony – własne badania empiryczne. Objęły one niesłyszących użytkowników polskiego języka migowego oraz natywnych użytkowników wokalnego języka polskiego. Eksperyment empiryczny, poprzedzony badaniami pilotażowymi, został przeprowadzony w dwóch grupach: 29-osobowej grupie g/Głuchych posługujących się PJM i 10-osobowej grupie z językiem foniczno-wyrazowym, stanowiącej grupę odniesienia. Wszyscy badani byli poddani identycznym próbom, realizując wypowiedzi na jednakowe tematy o zróżnicowanym stopniu trudności. Materiał pozyskany z badań empirycznych (156 filmików z wypowiedziami uczestników zarejestrowanymi kamerą video) stał się w pracy fundamentem

rozdziałów metodologicznych, w których zamieściłam problemy i hipotezy badawcze wraz z metodą oraz wykresy, tabele, wnioski wynikające z analiz.

Praca składa się z pięciu rozdziałów podzielonych na ponad trzydzieści podrozdziałów, poprzedzonych *Wprowadzeniem* i podsumowanych w *Rekapitulacji przeprowadzonych badań* oraz *Implikacjach i perspektywach badawczych*. Zawiera obszerną bibliografię polską i obcojęzyczną, w części obejmującą publikacje z coraz prężniej rozwijających się *Deaf Studies*, a także (w *Aneksie* i rozdziale *Wyniki badań własnych*) fotografie wizualizujące wybrane pauzy w wypowiedziach uczestników prób empirycznych w PJM.